

RAMSADAY COLLEGE

Department of Sanskrit

Semester : **IV (General)**

Paper : **CC-A4/GE-4**

Topic : **Laghusiddhantakaumudi**
(Section-B, Unit-I)

Prepared by : **Paramita Banik**

Content Type : ***pdf***

लघुसिद्धान्तकौमुदी (अचरसन्धिप्रकरणम्)

रिक्तस्थानानि पूरयितव्यानि :-

- (क) अदेडः गुणः ; (ख) उपदेशेऽजनुनासिक इत् ;
 [(क) अपड् उभः] ; [(ख) उपदेशेऽजनुनासिक इत्] ;
 (ग) उपसर्गः क्रियायोगे ; (घ) भूवाद्गो धातवः ;
 [(ग) उपसर्गः क्रियायोगे] ; [(घ) भूवाद्गो धातवः] ;
 (ङ) इदृदेदृक्खिवचनं प्रगृह्यम् ; (च) अचोऽन्त्यादि टि ;
 [(ङ) इदृदेदृक्खिवचनं प्रगृह्यम्] ; [(च) अचोऽन्त्यादि टि] ;
 (छ) वृद्धिः आर्देच् ; (ज) अकः सवर्णे दीर्घः ;
 [(छ) वृद्धिः आर्देच्] ; [(ज) अकः सवर्णे दीर्घः] ;
 (झ) इको यण् अचि ; (ञ) अचो रहाभां द्वे ;
 [(झ) इको यण् अचि] ; [(ञ) अचो रहाभां द्वे] ;

अधःस्थितानां सन्धिकार्यानां प्रासङ्गिकसूत्रसहयोगेन समाधानं विधेयम् ।

(१) रन् + आकरः = रन्नाकरः [रन् + आकरः = रन्नाकरः]	अ + आ = आ (अ + आ = आ)	<u>सूत्रम्:</u> अकः सवर्णे दीर्घः (अकः प्रवर्णे दीर्घः)
(२) चरण + अमृतम् = चरणामृतम् [चरण + अमृतम् = चरणामृतम्]	अ + अ = आ (अ + अ = आ)	
(३) गिरि + ईशः = गिरीशः [गिरि + ईशः = गिरीशः]	इ + ई = ई (इ + ई = ई)	
(४) अति + इव = अतीव [अति + इव = अतीव]	इ + इ = ई (इ + इ = ई)	
(५) लघु + ऊर्मिः = लघूर्मिः [लघु + ऊर्मिः = लघूर्मिः]	उ + ऊ = ऊ (उ + ऊ = ऊ)	
(६) मान् + ऋणम् = मान्णम् [मान् + ऋणम् = मान्णम्]	ऋ + ऋ = ॠ (ऋ + ऋ = ॠ)	

(७) अनुमति + अनुसारेण = अनुमत्यनुसारेण
[अनुमति + अनुसारेण = अनुमत्यनुसारेण]

इ > य्
(इ > य्)

(८) अति + आचारः = अत्याचारः
[अति + आचारः = अत्याचारः]

इ > य्
(इ > य्)

(९) सु + आगतम् = स्वागतम्
[सु + आगतम् = स्वागतम्]

उ > व्
(उ > व्)

(१०) पितृ + अनुमतिः = पितृनुमतिः
[पितृ + अनुमतिः = पितृनुमतिः]

ऋ > र्
(ऋ > र्)

(११) पूर्ण + इन्द्रुः = पूर्णैन्द्रुः
[पूर्ण + इन्द्रुः = पूर्णैन्द्रुः]

अ + इ = ए
(अ + इ = ए)

(१२) महा + ईश्वरः = महेश्वरः
[महा + ईश्वरः = महेश्वरः]

आ + ई = ए
(आ + ई = ए)

(१३) नील + उत्पलम् = नीलोत्पलम्
[नील + उत्पलम् = नीलोत्पलम्]

अ + उ = औ
(अ + उ = औ)

(१४) सूर्य + उदयः = सूर्योदयः
[सूर्य + उदयः = सूर्योदयः]

अ + उ = औ
(अ + उ = औ)

(१५) गड्गा + उदकः = गड्गोदकः
[गड्गा + उदकः = गड्गोदकः]

आ + उ = औ
(आ + उ = औ)

(१६) अद्य + एव = अद्यैव
[अद्य + एव = अद्यैव]

अ + ए = ऐ
(अ + ए = ऐ)

(१७) महा + ऐश्वर्यः = महेश्वर्यः
[महा + ऐश्वर्यः = महेश्वर्यः]

आ + ऐ = ऐ
(आ + ऐ = ऐ)

(१८) जल + ओघः = जलोघः
[जल + ओघः = जलोघः]

अ + ओ = औ
(अ + ओ = औ)

(१९) महा + औषधम् = महौषधम्
[महा + औषधम् = महौषधम्]

आ + औ = औ
(आ + औ = औ)

सूत्रम् :

दूको यणचि
(ईक्षण भर्त्ति)

सूत्रम् :

आद् गुणः

(आद् गुणः)

सूत्रम् :

वृद्धिरेचि
(वृद्धिरेचि)

(२०) ने + अनम् = नयनम्

[एन + अनम् = नभनम्]

ए > अय्

(२) > अभ्

(२१) मुने + आगच्छ् = मुनयागच्छ्

[मूत्र + आगच्छ् = मूत्रयागच्छ्]

ए > अय्

(२) > अभ्

(२२) गौ + अकः = गायकः

[ऐ + अकः = जायकः]

ऐ > आय्

(३) > अभ्

सूत्रम् :

[चोऽयवायावः

(२७८२ भवाभावः)

(२३) भौ + अनम् = भवनम्

[उ + अनम् = उवनम्]

औ > अव्

(३) > अभ्

(२४) पौ + अकः = पावकः

[ए + अकः = जावकः]

औ > आव्

(३) > अभ्

(२५) वागर्थौ + इव = वागर्थविव

[वाजार्थौ + इव = वाजार्थविव]

औ > आव्

(३) > अभ्